

Politisk kronik, 2. halvår 1991

Lars Bille, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Folketingets forårssamling havde vist, at KV-regeringen var mere sejlivet og manøvredygtig, end mange havde ventet, da den smalle mindretalsregering var blevet udnævnt i december 1990. Det var lykkedes for regeringen at forhandle sig frem til en lang række forlig ved at benytte forskellige flertalskombinationer, med det resultat at samtlige partier i Folketinget havde indgået aftaler med regeringen på et eller andet område i løbet af foråret. Det var på den baggrund praktisk taget umuligt at tale om et samarbejds*mønster* i Folketinget, da et sådant jo forudsætter et vist minimum af faste, stabile og forudsigelige konstellationer mellem partierne på bestemte politikområder. Et nyt og meget væsentligt moment i lovgivningsarbejdet var således, at der efter valget i december 1990 ikke længere fandtes nogen modstand hos partierne mod også at inddrage yderfløjene – Fremskridtspartiet og Socialistisk Folkeparti – i forligsarbejdet. Disse to partier havde iøvrigt også slækket på deres ideologiske fasthed og de optrådte begge mere kompromisvillige end tidligere.

Denne udvikling skal dog ikke forlede til den konklusion, at der hermed var etableret stabile forhold i dansk politik. Det har nemlig været fast praksis siden 1973, at partierne altid har fundet sammen om løsningen af de problemer, der udløste et folketingsvalg, umiddelbart efter dette valgs afholdelse for derved at undgå endnu et valg. Eller de har ganske enkelt ladet problemerne ligge uløste et stykke tid. Forårets forlig på kryds og tværs må derfor snarere ses som et pusterum,

et midlertidigt *modus vivendi*, end som etableringen af en stabil parlamentarisk situation. De grundlæggende strukturer i og vilkår for partiernes adfærd var trods alt fortsat de samme efter valget i december 1990 som før.

I hvilket omfang dette *modus vivendi* også ville strække sig ind i efterårssamlingen eller om det politiske arbejde ville udløse nye højspændte situationer med valg til følge, kan man i et vist omfang få en fornemmelse af ved at studere de meldinger, der udgår fra de landsmøder de fleste af partierne afholder i løbet af september måned.

Et lille intermezzo fra begyndelse af august skal dog nævnes inden gennemgangen af disse landsmøder. I et interview i Morgenavisen Jyllandsposten den 4. august udstedte statsminister Poul Schlüter en stående invitation til de tre små midterpartier om at deltage i regeringen. Samme dag sagde Socialdemokratiets formand Svend Auken i en tale i Strib, at den dronningerunde, der ikke var blevet afholdt i december 1990, nu burde afholdes, så der kunne dannes en bred flertalsregering, – underforstået under socialdemokratisk ledelse. Ingen af forslagene blev selvfølgelig gennemført. Men episoden vidnede om den fortsatte bejl fra de to poler i dansk politik om midterpartiernes gunst.

Den 7.- 8. september afholdt **Socialdemokratiet årsmøde**. Der herskede en vis frygt i de socialdemokratiske kredse for, at sagen om den socialdemokratiske gruppeformand

Ritt Bjerregaards leje af en 8 værelses lejlighed i København (se nedenfor), skulle komme til at præge årsmødet og dominere mediernes dækning af årsmødet. Men sagen blev ikke nævnt med ét ord fra talerstolen i løbet af årsmødet.

Et af de temaer, der optog en del af tiden, var drøftelserne om et principforslag til en lov om borgernes rettigheder. Ideen i forslaget var, at borgerne skulle sikres ret til f.eks. at have garanti for, at deres børn kan få plads i enten vuggestue eller dagpleje, at unge der ønsker at påbegynde en uddannelse sikres en studieplads inden en vis tidsfrist, at ældre, som skal på plejehjem eller beskyttet bolig, kan få en plads indenfor en bestemt kort tidsfrist, at mennesker, der skal igennem en operation, skal have behandlingen indenfor en bestemt periode, at borgerne skal have krav på hurtige og fyldestgørende svar fra myndighederne, og at den offentlige service i det hele taget skulle forbedres.

Princippet vandt genklang på årsmødet, men ikke uden en vis opposition fra de magtfulde socialdemokratiske borgmestre og lokalpolitikere, som havde vanskeligt ved at se, hvorledes denne øgede service skulle finansieres. Formanden for Kommunernes Landsforening, socialdemokraten Thorkild Simonsen advarede direkte partiet mod at føre overbudspolitik. I den endelige udtalelse måtte partiledelsen derfor indføje, at loven om borgernes rettigheder skulle indeholde anvisning af, hvordan de økonomiske konsekvenser ved realisering af kravene skal finansieres.

På årsmødet blev et udkast til nyt principprogram fremlagt. Programudkastet indeholdt store forandringer i forhold til det gældende program fra 1977. Partiets idégrundlag er ifølge udkastet fortsat den demokratiske socialisme, men en afgørende nyfortolkning af indholdet i dette idégrundlag kan ses

i, at formuleringen fra 1977 om, at den endelige målsætning er fælleseje af produktionsmidlerne, helt er strøget i udkastet. Her tales nu om, at Danmark er en del af den europæiske, sociale markedsøkonomi, om at åbne markeder, den internationale konkurrence og arbejdsdeling og det frie forbrugsvalg er drivkraften for teknologisk udvikling og stigende velstand og om, at al erfaring viser at planøkonomi og formynderi betyder stagnation og fattigdom. Ordet fri/frihed forekommer 14 gange i løbet af udkastets første side. Udkastet lægger blandt meget andet også vægt på decentralisering fremfor centralisering, økologi fremfor økonomi, og på fastholdelsen af en stærk, serviceorienteret offentlig sektor, ligesom hensynet til de svage grupper i samfundet betones stærkt. Som noget helt nyt i danske partiprogrammer siges det i udkastet, at troen på glæden er lige så vigtig som solidaritet og kampen mod uretten. Efter årsmødet skal udkastet drøftes i partiets foreninger med henblik på endelig vedtagelse på kongressen i september 1992.

Partiets formand Svend Auken beskæftigede sig i sin åbningstale en del med de ovenstående forslag og betonedes stærkt den fornyelse, de var udtryk for. Ønsket om fornyelse var i det hele taget et gennemgående tema på årsmødet. Om den aktuelle politiske situation udtalte formanden, at Socialdemokratiet krævede tre betingelser opfyldt for at kunne acceptere regeringens forslag til finanslov for 1992, et forslag som han iøvrigt generelt betegnede som en skuffelse og en sikker vej til stagnation, modløshed og uddybning af den økonomiske nedtur. De socialdemokratiske betingelser var, at de sociale nedskæringer skulle tages ud af forslaget, at underskuddet på statens finanser skulle reduceres kraftigt og endelig, at forslaget skulle indeholde en markant indsats mod arbejdsløsheden. Det afgørende spørgsmål, om Socialdemokratiet ville undlade at stemme eller stemme imod finansloven, hvis betingelserne ikke

blev opfyldt, gav Svend Auken ingen meldinger om.

En ikke ubetydelig frustration over stadig at være udelukket fra regeringsmagten på trods af den meget store fremgang ved valget kom frem i flere indlæg på årsmødet. De tre små midterpartier blokerede fortsat for et regeringsskifte. I det perspektiv var det interessant at notere formandens betoning af, at det især var Centrumdemokraterne, som Socialdemokratiet havde fået etableret et godt og tillidsfuldt forhold til, medens der blev udtrykt stor skuffelse over Det radikale Venstres adfærd.

På Det radikale Venstres landsmøde den 14.-15. september blev det anstrengte forhold mellem de to partier til fulde bekræftet. I sin første landsmødetales som politisk leder af partiet fastslog folketingsgruppens formand Marianne Jelved, at det nu var et afsluttet kapitel, at Det radikale Venstre på forhånd ville binde sig til at være formidleren af det brede samarbejde, d.v.s. på forhånd at opstille det krav, at Socialdemokratiet skulle deltage i forligene. Socialdemokratiet måtte nu efter valget i 1990 være blevet stort nok til at kunne klare sig selv, som hun udtrykte det til forsamlingens begejstring. Fremover ville de radikale fremsætte egne forslag uden på forhånd at skele til, hvorledes Socialdemokratiet ville stille sig og søge forslagene gennemført med de partier, der var villige til at støtte dem, heri indbefattet Socialistisk Folkeparti og Fremskridtspartiet. I den sammenhæng blev Socialistisk Folkeparti iøvrigt positivt omtalt for dets i radikale øjne nye ansvarlige og konstruktive linie.

Hun efterlyste endvidere stærkt en helt klar og entydig melding fra Socialdemokratiet, om hvorvidt partiet ville stemme for finansloven eller ej. Det har altid spillet en uhyre vigtig rolle for de radikales vurdering af andre partiers »grad af ansvarlighed«, og der-

med samarbejdspotentiale, hvorledes de har stillet sig ved den endelig finanslovsafstemning. I den henseende havde Socialdemokratiets adfærd i de foregående år bestemt ikke virket befordrende for et forbedret forhold mellem de to partier.

Marianne Jelved fremkom med et forslag om at mindske den mellem bl.a. Socialdemokratiet og de radikale aftalte stigning i overførselsindkomsterne pensioner og uddannelsesstøtte med én procent for på den måde at skaffe finansiel dækning for at øge den målrettede støtte til f.eks. plejehjemspladser, hjemmehjælp og handicappede. Dette forslag om at ændre på aftalen blev imidlertid endnu inden blækket var tørt afvist af Torben Lund på Socialdemokratiets vegne.

Gamle EF-sår blev rippet op, da landsmødet diskuterede et forslag om, at partiet skulle tilslutte sig sammenslutningen af liberale, demokratiske og reform partier i EF (ELDR), en sammenslutning som også Venstre var tilsluttet. Tilhængerne argumenterede for, at de radikale måtte søge indflydelse via sammenslutningen, medens modstanderne vendte sig mod sammenslutningens positive indstilling til en EF-union, hvor der også er et forsvarssamarbejde. Forslaget blev vedtaget med 124 stemmer for og 74 imod.

Partiets landsformand Thorkild Møller havde allerede kort efter valget i december 1990 meddelt, at han ikke ønskede genvalg. Landsmødet valgte i hans sted rektor for Den sociale Højskole i Esbjerg Grethe Erichsen til ny landsformand. Nu havde også de radikale i al ro og enighed gennemført et skifte på lederposterne. SF foretog deres i maj. De hovedansvarlige for partiets indtrædelse i KVR-regering var vendt tilbage til de meniges rækker. Som det eneste parti i Danmark var det kvinder, der sad på begge et partis lederposter: formand for partiorganisationen og formand for folketingsgruppen.

Venstres landsmøde den 21.-22. september kunne – i modsætning til Socialdemokratiets frustrerende situation langt fra regeringsmagten og de radikales 'slikken sår' efter det store valgnederlag – finde sted på baggrund af et godt valg, en fortsat øget tilslutning i meningsmålingerne og en international udvikling, der dagligt havde bragt partiets formand, udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen i medierne. Ved valget manglede Venstre blot 0,3 procent i at overhale Det konservative Folkeparti og igen blive landets største borgerlige parti. Og måske udgjorde dette faktum paradoksalt nok et – på landsmødet selvfølgelig udtalt – problem for partiet. Den borgerlige regering hvilede på midterpartiernes støtte til statsminister Poul Schlüter, en støtte som det var tvivlsomt om de ville give Uffe Ellemann-Jensen såfremt han, som leder af det største borgerlige parti, ville gøre krav på statsministerposten i et borgerligt samarbejde. Om denne problematik var baggrunden for, at Uffe Ellemann-Jensen i sin hovedtale undlod overhovedet at omtale de andre partier, på nær Socialdemokratiet som fik den sædvanlige skarpe kritik, lader sig ikke afgøre. Det kan blot konstateres, at han ikke gjorde det.

Derimod brugte han megen tid på at kritisere det gældende dagpengesystem, som blev karakteriseret som asocialt med arbejdsløshedsskabende systemfejl, for stive faggrænser og for lille lønspredning, samt at understøttelsen var for høj, og at det var for nemt at sige nej til jobtilbud. Systemet skulle ganske enkelt laves grundlæggende om, hvis arbejdsløsheden skulle bekæmpes effektivt. Dette var bestemt ikke et signal, der taget på pålydende ville øge mulighederne for at indgå et finanslovsforlig med Socialdemokratiet, men derimod et signal der vidnede om et selvbevidst, enigt parti i offensiven.

Medens Venstres landsmøde således forløb uden nævneværdige nyheder blev **Frem-**

skridtspartiets landsmøde i Fredericia den 28.- 29. september til gengæld et historisk landsmøde. Partiet havde i en årrække været plaget af en intern splittelse som kulminerede i november 1990 med Mogens Glistrups dannelse af Trivselspartiet og hans efterfølgende udelukkelse af Fremskridtspartiets folketingsgruppe. Men det problem stod tilbage, at det i paragraf 7 i partiets vedtægter var fastlagt, at Mogens Glistrup var honorært livsvarigt medlem af partiets hovedbestyrelse med stemmeret på linie med de øvrige 6 medlemmer. For at ændre vedtægterne skulle der være mindst to trediedele af de landsmødedelegerede, der stemte for et ændringsforslag. På landsmødet i 1989 havde der kun manglet 18 stemmer i, at Mogens Glistrup allerede dengang havde fået fratrækt sit livsvarige medlemskab. Nu var der igen stillet forslag om, at han blev ekskluderet, og at paragraf 7 blev sløjfet. Begge forslag opnåede denne gang det fornødne flertal. Selv erklærede Mogens Glistrup, at vedtagelsen var ulovlig, og han varslede en retsag, samtidig med at han erklærede, at hans tid som fremskridtsmand først var forbi, når han drog sit sidste suk. Han sluttede sit indlæg med et »på gensyn«. En af de mest bemærkelsesværdige politiske karrierer i dansk politik var bragt til en i hvert fald foreløbig afslutning.

Med denne udgang på den mangeårige magtkamp var det den sejrende partiledelses opfattelse, at der nu var skabt ro i partiet, og at det fremover kunne fremstå som et troværdigt politisk parti, der kunne indgå forlig med andre partier og også holde forligene. Partiet var ikke længere et rendyrket protestparti. Som dokumentation for dette fremhævede folketingsgruppens formand Aage Brusgaard i sin tale, at Fremskridtspartiet havde stemt for 110 af de ialt 160 lovforslag, der var blevet vedtaget i folketingsåret 1990-91. Partiets landsformand Johannes Sørensen bad landsmødet om den nødvendige opbakning til at skabe orden, værdighed

og arbejdsro i partiet og udtrykte tilfredshed med, at Fremskridtspartiet nu havde fået en profil, der var anerkendt af de øvrige partier. Fremskridtspartiet havde således i løbet af 20 år udviklet sig fra at være et aldeles utraditionelt og stærkt kontroversielt protestparti til at blive et traditionelt opbygget konventionelt oppositionsparti.

Ved indgangen til folketingsåret 1991-92 var der således tre partier, Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre og Fremskridtspartiet, der i varierende omfang offentligt havde markeret ønsker og intentioner om fornyelse og forandring. Lakmusprøven på, om dette ville have nogen indflydelse på det politiske klima og dermed på det konkrete forligsarbejde i Folketinget, måtte blive efterårets finanslovsforhandlinger.

Den 27. august havde finansminister Henning Dyremose fremsat regeringens forslag til finanslov for 1992 ledsaget med bemærkningen om, at forslaget ikke var noget firkantet ultimatum fra regeringens side, men et oplæg til politiske forhandlinger om den økonomiske politik for 1992. Hvad andet kunne han egentlig også sige! Ikke desto mindre indeholdt forslaget elementer, der måtte synes uspiselige for Socialdemokratiet. Ifølge forslaget ville statens samlede udgifter beløbe sig til godt 326 mia. kroner, medens indtægterne ville blive 296 mia. kroner, altså et underskud på statens budget på godt 30 mia. kroner. Den absolut største post var overførselsindkomsterne, som udgjorde ca. 45% af de samlede statsudgifter. Regeringen havde indarbejdet besparelser på knapt 8 mia, hvoraf en meget væsentlig del netop faldt på områderne sygedagpenge, dagpenge, efterløn, boligstøtte m.v., samt på kontiene for statens ansatte. Endvidere skulle privatiseringen af statens aktiver fortsættes.

Ved Folketingets åbning var der, som det tilsyneladende er blevet ny parlamentarisk

skik, kampvalg om Folketingets formandspost. Samtlige borgerlige partier, altså flertallet, stemte for H.P.Clausens genvalg, medens Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti stemte for socialdemokraten Henning Rasmussen. Statsministerens »redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger« bragte ingen nyheder. Den var holdt i en imødekommende toneart, som det sig hør og bør for en mindretalsregering.

Den 10. oktober var finanslovsforslaget til første behandling. I sit indlæg understregede Centrumdemokraternes leder Mimi Jakobsen med al ønskelig tydelighed, at hendes parti ikke ville medvirke til de af regeringen foreslåede besparelser på dagpenge-, social- og boligområdet. Besparelserne måtte findes på andre måder, idet partiet gik ind for den samlede størrelse af sparemålet. Med denne erklæring var der effektivt blokeret for gennemførelsen af en betydelig del af de besparelser, som regeringen havde stillet forslag om, idet et flertal bestående af Socialistisk Folkeparti, Socialdemokratiet og Centrumdemokraterne hermed var imod. Denne situation og klare melding fik Socialdemokratiets formand Svend Auken til omgående at tage ordet for at meddele, at med fjernelsen af de sociale pletter på finansloven var der nu mulighed for, at Socialdemokratiet kunne stemme for finansloven. Mimi Jakobsens manøvre havde gjort det umuligt for regeringen at komme uden om Socialdemokratiet i finanslovsforhandlingerne samtidig med, at den bandt socialdemokraterne til aktivt at medvirke til at finde besparelser på andre områder, således at regeringens måltal blev nået. På dette afgørende nye politiske grundlag fortsattes finanslovsforhandlingerne.

En ny forhandlingsform blev anvendt, idet regeringen forhandlede med samtlige partier på fællesmøder i stedet for som tidligere enkeltvis eller i »klumper«. Den 5. november

traf Fremskridtspartiets folketingsgruppe imidlertid beslutning om at forlade disse fællesmøder og dermed de videre forhandlinger om finansloven. Den på landsmødet annoncerede nye ansvarlighed rakte altså ikke i denne omgang til de nødvendige kompromisser om finansloven. Regeringens taktiske spillerum var med Fremskridtspartiets beslutning indskrænket betydeligt. Det var iøvrigt bemærkelsesværdigt, at Socialistisk Folkeparti var med i forhandlingerne helt frem til målsnorerne.

Finanslovsforhandlingerne forløb uden den store dramatik. Den blev leveret fra et andet og ganske uventet hold. Det var kommet til pressens kendskab, at den socialdemokratiske gruppeformand Ritt Bjerregaard havde fået en 8-værelses lejlighed på Vesterbro i København samtidig med, at hun opretholdt sin folkeregisteradresse på Fyn. Spørgsmålet, om det kunne være rigtigt, at hun derved ikke betalte skat til Københavns kommune og om, hvordan hun kunne få en så stor lejlighed, medens mange unge københavnere ventede på at få en lejlighed, blev ivrigt drøftet, især i formiddagsbladene. Selv erklærede Ritt Bjerregaard, at hendes boligforhold var et privat anliggende, som intet havde at gøre med hendes politiske virke. Dette synspunkt støttedes af partiformand Svend Auken, som offentligt tilkendegav, at partiledelsen principielt ikke ville blande sig i spørgsmål, der angik privatlivet.

Men det politiske pres øgedes. Nogen kritik kom til orde på partiets gruppemøde, da gruppen holdt konstituerende møde før Folketingets åbning. Ritt Bjerregaard blev dog genvalgt til gruppeformand uden modkandidat. Omkring midten af oktober blev sagen dog for alvor politiseret, da formanden for Socialdemokratiet i Hovedstaden på vegne af samtlige kredsformænd rettede en henvendelse til Svend Auken om, at partiet skulle fremsætte et lovforslag, der umuliggjorde

en gentagelse af Ritt-sagen. Hvis gruppen tilsluttede sig et sådant forslag, ville Ritt Bjerregaard ikke, efter de lokale socialdemokratiske tillidsfolks vurdering, have anden mulighed end enten at opgive lejligheden eller at flytte folkeregisteradresse. Gjorde hun ingen af delene, måtte hun efter deres mening, træde tilbage som gruppeformand. Intensiteten i debatten øgedes, i folketingsgruppen, i parties organisationer såvel som i medierne. Det lettede ikke på stemningen, at en opinionsmåling viste et markant fald i tilslutningen til Socialdemokratiet.

Ledelsen skiftede nu under indtryk af det stigende pres holdning, idet den ønskede, og fik tilslutning i folketingsgruppen til, at fremsætte det førnævnte lovforslag. Sagen var dermed ikke længere en privat sag, men var blevet en partisag. Trods dette fastholdt Ritt Bjerregaard sit standpunkt, og det blev mere og mere åbenbart, at hun var på kollisionskurs med partiformanden. Mange talte om en egentlig magtkamp og en autoritetskrise for partiformanden. På et gruppemøde den 29. oktober blev sagen afgjort ved, at Svend Auken blev valgt til ny gruppeformand. Der havde til det sidste været spænding om, hvorvidt det ville blive et kampvalg mellem Svend Auken og Ritt Bjerregaard, en situation der ville have været helt uden sidestykke i Socialdemokratiet. Men Ritt Bjerregaard undlod at opstille. Derved undgik hovedpersonerne såvel som partiet, at der kunne sættes konkrete tal på den støtte, de hver især havde i gruppen og dermed også undgå at vise det eksakte omfang af den splittelse, sagen havde skabt i gruppen.

Med fyringen af Ritt Bjerregaard var den i 1987 aftalte arbejdsdeling, hvor Svend Auken var partiformand og politisk ordfører og Ritt Bjerregaard gruppeformand, ophevet. Partiet vendte tilbage til den gamle praksis, hvor partiformand og gruppeformand var én og samme person. Som ny poli-

tisk ordfører valgtes Mogens Lykketoft. Ritt Bjerregaard fortsatte på de øvrige tillidsposter, hun var valgt til, – og hun tilkendegav iøvrigt, at hun bestemt ikke agtede at skrue ned for sit politiske arbejde endsige trække sig ud af politik. Det kunne partiledelsen så tolke, som den ville. Under alle omstændigheder havde sagen givet den nogle slemme skrammer og åbenbart potentielle brudflader i partiet.

Centrumdemokraterne oplevede også uro i egne rækker. Partiets arbejdsmarkedspolitiske ordfører Lise Noer Holmberg nedlagde sit hverv i protest mod partiformand Mimi Jakobsens ovenfor nævnte kategoriske afvisning af besparelse på bestemte poster i finanslovsforslaget, besparelser som ordføreren over for regeringen havde givet tilsagn om at være parat til at forhandle om. Hun følte sig ganske enkelt desavoueret, hvilket partiets ordfører i sagen om uddannelsessøgendes betaling af depositum også følte, da gruppen underkendte hendes indstilling. Hun trak sig også fra sit ordførerskab. Desuden tilkendegav Lise Noer Holmberg offentligt sin bekymring over den 'alliance' hun mente var opstået mellem Socialdemokratiet og hendes parti. Det var en drejning af partiets politik, som var foretaget efter Mimi Jakobsens valg til partiformand i 1989, en drejning som efter Lise Noer Holmbergs opfattelse på en række områder var i uoverensstemmelse med holdningen hos partiets vælgere og medlemmer.

En vis murren i gelederne kom også frem i forbindelse med partiledelsens klart udtalte positive holdning i flygtningespørgsmålet. En af partiets folketingskandidater på Fyn Erik Dagø, var medlem af den stærkt flygtningekritiske organisation Den danske Forening (andet udtryk bruges ikke her, da der i skrivende stund er rejst sag ved en dansk domstol om, hvorvidt foreningen kan karakteriseres som **havende racistiske tendenser**).

Han havde offentligt givet synspunkter og holdninger til kende, som partiledelsen fandt uforenelige med hans post som folketingskandidat for Centrumdemokraterne. Den indstillede ham derfor til eksklusion på partiets landsrådsmøde i december. Da det af nogle menige medlemmer hævdedes, at omkring 40% af Centrumdemokraternes medlemmer på Fyn samtidig var medlemmer af Den danske Forening, udtalte partiets landsformand A.O.Andersen, at han hellere ville være formand for 1200 medlemmer end for 2000 medlemmer. Dette fik en anden af partiets folketingskandidater Uffe Clausen til at varsle et mistillidsvotum til landsformanden på det forestående landsmøde.

Der var således lagt op til konfrontation, da landsmødet afholdtes den 9.- 10. november. Men det viste sig, at ledelsen havde fuld kontrol over begivenhederne. Hverken Erik Dagø eller Uffe Clausen var mødt op. Mimi Jakobsen fastslog partiets midterposition i dansk politik, hun forsvarede samarbejdet med Socialdemokratiet, samtidig med at hun forsikrede, at Centrumdemokraterne fortsat var et borgerligt parti, at det ikke ville vælte den siddende regering, og at Centrumdemokraterne ikke ville pege på Svend Auker som statsminister. Med disse forsikringer, hvoraf især den sidste blev tillagt stor betydning, fik denne linie fuld opbakning på mødet. Det samme gjorde hendes meget klare besked til de centrumdemokrater, der måtte have flygtningefjendske holdninger: kunne de ikke lide lugten i bageriet, var det bedst, de forsvandt hurtigst muligt.

Optakten til, såvel som selve forløbet af, **Det konservative Folkepartis landsmøde** den 2.-3.november var langt mindre spændingsfyldt. Ligesom socialdemokraterne ikke med ét ord nævnte Ritt Bjerregaards bolig-sag på deres årsmøde, nævnte de konservative ikke tamilsagen. Den var ellers klart en belastning for partiet og havde siden sidste

landsmøde kostet endnu en konservativ politiker en tillidspost. Viggo Fischer havde under afhøringen af ham udtalt 107 gange i varierende vendinger, at »det huskede han ikke«. Reaktionen på hans påfaldende hukommelsessvigt under afhøringen var så stærke, at han valgte at trække sig fra posten som politisk ordfører.

I sin 10. landsmødetale som statsminister anslog partiformand Poul Schlüter en fordragelig tone over for Socialdemokratiet og roste midterpartierne. Endnu engang understregede han partiets betydning for det borgerlige sammenhold. Gruppeformanden Lars P. Gammelgaard karakteriserede partiet som et centrum parti, og han tog afstand fra den profileringsstrang, der med jævne mellemrum ramte visse partier. Partiets midtsøgende tendens kunne også spores i det udkast til nyt principprogram, som blev fremlagt til drøftelse med henblik på vedtagelse på næste landsmøde. Der blev ikke på landsmødet, således som det havde været tilfældet i 1990, gravet grøfter, som kunne skabe problemer for de igangværende finanslovsforhandlinger.

Disse forløb i det store og hele fredeligt og uden den offentlighed, der før havde præget disse forhandlinger. Partierne havde indgået en aftale om at holde tand for tunge for ikke at komme til at skade forligsmulighederne. Denne tavshed brød Socialistisk Folkeparti, da partiet den 13. november på et pressemøde offentliggjorde dets ændringsforslag til finansloven. Partiets tid ved forhandlingsbordet var tilsyneladende ved at rinde ud. Den 4. december forlod dets forhandlere mødet, medens de tilbageværende seks partier fortsatte forhandlingerne til langt ud på natten, hvor et forlig blev sluttet.

Kun enkelte hovedpunkter i det økonomiske indhold i forliget skal refereres her, hvor hovedinteressen jo ligger på forligets politiske

betydning. Regeringen var som ventet ikke kommet igennem med besparelserne på de områder Centrumdemokraterne, Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti var modstandere af. Det forventede underskud på statsfinanserne var reduceret fra godt 30 mia. til ca. 28 mia. kroner. En række statslige investeringer var fremrykket, selskabsskatten reduceret fra 38% til 34%, og 5.000 nye uddannelsespladser skulle oprettes for at sætte gang i vækst og beskæftigelse. Lønnen til beskæftigede i offentlige jobtilbud blev beskåret. I alt blev der gennemført besparelser på indkomstoverførslerne på ca. 1,5 mia. kroner. Uspecificerede besparelser på ca. 3 mia. kroner henstod på en såkaldt budgetreguleringskonto. Disse besparelser skulle færdigforhandles i løbet af 1992. Alt i alt et traditionelt forlig i den forstand, at alle parter havde måttet både give og tage.

Der var almindelig tilfredshed – ja, næsten stolthed – hos alle seks partier med, at det var lykkedes at få et så bredt forlig. For første gang siden 1987 havde Socialdemokratiet taget et medansvar for finansloven, hvilket i høj grad blev tilskrevet den markante tilnærmelse, der var sket mellem Socialdemokratiet og Centrumdemokraterne. Forliget blev udlagt som en klar forbedring af samarbejdsklimaet på Christiansborg, hvad der da også var en del der talte for, når den enighed der også var opnået med hensyn til EF-politikken tages med i betragtning. (om EF, Maastricht, m.v. se næste Politisk Kronik).

Klimaforandringen sås imidlertid også som indvarslingen af stabile tilstande og et fortsat konstruktivt og bredt samarbejde i dansk politik. Men denne vurdering var nok mere et udslag af øjeblikkets eufori over at finanslovsforliget overhovedet var indgået, end det var en vurdering, der baserede sig på en mere nøgtern analyse.

Finansministeren hævdede således, at finansloven var udtryk for den strammeste finanspolitik siden 1986, medens Socialdemokratiets forhandler Mogens Lykketoft omvendt fandt, at den var udtryk for en ekspansiv finanspolitik. To udsagn der kunne så tvivl om, hvorvidt det var den samme lov, de talte om. Regeringens opfattelse var endvidere, at forliget også omfattede en uskreven klausul om, at forligspartierne ikke fremsatte nye udgiftskrævende forslag i 1992. En sådan klausul kendte socialdemokraterne imidlertid ikke noget til. De erklærede tværtimod, at de i 1992 ville fremsætte en række forslag til bekæmpelse af arbejdsløsheden ledsaget af forslag til, hvordan disse foranstaltninger skulle finansieres. Men herom var der overhovedet ikke forhandlet. Desuden ventede forhandlingerne om specificere-

ringen af besparelserne på budgetreguleringskontoen. Endelig forestod der forhandlinger om en dagpengereform, om arbejdsmarkedets strukturproblemer og om en skattereform. Der var således nok af potentielle konfliktflader. En stærkt medvirkende årsag til, at disse ikke var kommet i vejen for et finanslovsforlig, var givetvis det enkle faktum, at ingen af partierne ønskede et valg, og at selv truslen om et valg forekom urealistisk. I den henseende lignede omstændighederne ved 1987- og 1991-finanslovsforligene meget hinanden.

Og medens julefreden gradvist sænkede sig over den politiske arena på Christiansborg fortsatte det med at ulme i den socialdemokratiske gruppe.